

A FESTIVAL OF LESSONS AND CAROLS

Voorgangers:

Pastoor M. Massaer
Ds. J. de Bie

Koor:

The Choir of Lessons & Carols

Organisten:

Ad van Sleuwen,
Gertjan van Heijst

Dirigent:

Jac Peeters

**St. Petruskerk
Hilvarenbeek**

FINAL HYMN: O Come, all ye faithful

O come, all ye faithful, joyful and triumphant!
O come ye, O come ye to Bethlehem;
Come and behold him,
born the King of Angels:
O come, let us adore him,
O come, let us adore him,
O come, let us adore him:
Christ the Lord.

God of God, light of light,
Lo! he abhors not the Virgin's womb;
Very God, begotten, not created:
O come, let us adore him,
O come, let us adore him,
O come, let us adore him:
Christ the Lord.

Child, for us sinners poor and in the manger;
Fain we embrace thee, with awe and love;
Who would not love thee, loving us so dearly?
O come, let us adore him,
O come, let us adore him,
O come, let us adore him:
Christ the Lord.

**Sing, choirs of angels, sing in exultation,
Sing, all ye citizens of heaven above!
Glory to God, glory in the highest:
O come, let us adore him,
O come, let us adore him,
O come, let us adore him:
Christ the Lord.**

*Wij hopen dat u heeft genoten van dit
Festival of Lessons and Carols.
Bij de uitgang vragen wij u indien mogelijk
een gulle bijdrage te willen leveren
aan de hoge kosten van deze Carol service
Bij voorbaat hartelijk dank!*

NINTH LESSON

Johannes 1: 1-14

Gods Zoon komt naar de wereld

In het begin was Gods Zoon er al. Hij was bij God, en hij was zelf God. In het begin was hij al bij God. Alles is door hem ontstaan. Zonder hem zou er niets zijn. Al het leven komt van hem. Het leven dat hij brengt, is het licht voor de mensen. Hij is het licht dat schijnt in het donker. En het licht heeft het gewonnen van het donker. Er kwam een man die door God gestuurd was. Hij heette Johannes. Hij kwam om te vertellen over het ware licht. Want alle mensen moesten in dat licht gaan geloven. Johannes was niet zelf het licht, maar hij kwam om over het licht te vertellen. Gods Zoon is het ware licht, dat schijnt voor alle mensen. Hij kwam naar de wereld, die hij zelf gemaakt had. Maar toen hij in de wereld was, begrepen de mensen niet wie hij was. Hij kwam bij zijn eigen mensen, maar die wilden niet in hem geloven. Toch waren er ook mensen die wel in hem geloofden. Zij mochten kinderen van God worden. Dat betekent dat ze op een nieuwe manier geboren zijn. Niet op de gewone manier, uit een vader en een moeder. Maar op een hemelse manier, uit God. Gods Zoon is een mens geworden. Hij heeft bij ons gewoond. In hem hebben wij Gods hemelse macht gezien. Hij is Gods enige Zoon, die bij de Vader vandaan gekomen is. In hem waren Gods liefde en trouw volledig aanwezig.

BLESSING,

uitgesproken door dominee J. de Bie

De Vader, die ons geroepen heeft

om zijn kinderen te worden,

moge ons zegenen.

Amen.

De Zoon, die ons tot

zijn broeders en zusters heeft gemaakt,

moge ons bijstaan.

Amen.

De Geest, die ons tot

zijn tempel heeft gemaakt,

moge bij ons wonen.

Amen.

En zegene u de almachtige God,

De Vader, de Zoon en de heilige Geest.

Amen.

TER INLEIDING

Het Festival of Lessons and Carols wortelt in de Anglicaanse liturgische traditie en werd geïntroduceerd in de 19^e eeuw door Edward White Benson. Voordat hij toetrad tot het bisschopsambt werkte hij mee aan de totstandkoming van verschillende gezangboeken en schreef hij ook zelf liedteksten. In 1918 werd zijn ontwerp van een Festival of Lessons and Carols aangepast voor gebruik in de kapel van King's College te Cambridge. Sedertdien zijn deze diensten zeer bekend en geliefd. Ofschoon het Festival of Lessons and Carols een creatie is van de 19^e eeuw gaat de structuur van de dienst, met de afwisseling van negen lezingen en gezangen, waarschijnlijk terug tot de Metten, het nachtgebed in het klooster. De psalmen en responsies die daarbij werden gezongen konden eigenlijk alleen door geoefende zangers worden uitgevoerd. Door deze te vervangen door gemakkelijker liederen kon de officiële internationale katholieke liturgie ook voor het "gewone" kerkvolk toegankelijk worden gemaakt. Het genre van de *carols* leende zich daar bij uitstek voor. De oudste ervan zijn ontstaan in de vijftiende eeuw uit liederen die men zong bij dansen die in een kring werden uitgevoerd. De meeste van deze liederen zijn verbonden met Kerstmis en zijn lange tijd door mondelinge overlevering verbreid. In de achttiende en begin negentiende eeuw werden *Christmas Carols* in Groot-Brittannië dikwijls buiten op straat in de Kerstnacht ten gehore gebracht. Na een periode van in de vergetelheid raken, herleefde de aandacht weer in de loop van de negentiende eeuw. Carols werden in verschillende bundels bijeengebracht. De oude structuur kreeg een nieuwe invulling; het Festival of Nine Lessons and Carols werd op veel plaatsen zeer populair.

(bron: *A Festival of Lessons & Carols*,

voor Advent en Kerstmis;

Stichting Centrum voor de Kerkzang)

Bijbelvertaling:

© 1996 Nederlands Bijbelgenootschap
en Katholieke Bijbelstichting

VOLUNTARIES – orgelspel

**PROCESSIONAL HYMN:
ONCE IN ROYAL DAVID'S CITY**

Once in royal David's city
stood a lowly cattle shed,
where a mother laid her baby
in a manger for his bed.
Mary was that mother mild,
Jesus Christ, her little child.

He came down to earth from heaven,
who is God and Lord of all,
and his shelter was a stable,
and his cradle was a stall
With the poor, and mean, and lowly
lived on earth, our Saviour holy.

***And our eyes at last shall see him,
through his own redeeming love,
for that child so dear and gentle
is our Lord in heaven above;
and he leads his children on
to the place where he is gone.***

BIDDING PRAYER

Uitgesproken door pastoor M. Massaer

Geliefde aanwezigen, In deze adventstijd waarin wij de komst van Christus verwachten mogen wij hier samenkomen met liederen tot zijn lof en ons zo voorbereiden om de boodschap van de engelen te horen en mee te gaan naar Bethlehem om het kind te zien dat daar ligt in de kribbe. We zullen lezen in de Bijbel hoe God ons heeft liefgehad vanaf het allereerste begin, toen wij Hem ongehoorzaam werden, totdat Hij verlossing bracht in dit heilig Kind. Maar laten wij allereerst tot God bidden voor de nood van de wereld, om vrede op aarde voor de mensen die Hij liefheeft, voor de Kerk over heel de aarde verspreid en voor Gods volk in dit land en in dit dorp. En daar zijn liefde in het bijzonder naar hen uitgaat, willen wij in zijn Naam gedenken de armen en hulpelozen, de hongerigen en de verdrukten, de vluchtelingen, de gevangenen, de slachtoffers van oorlog en geweld, de zieken en hen die rouwen, de eenzamen en de onbeminden, de ouden van dagen en de kinderen, allen die God zoeken, hen die Hem niet zoeken en allen die zijn Naam aanroepen zonder Hem te kennen. Al onze gebeden en gedachten, alles zelfs wat wij niet kunnen of durven uitspreken, dat alles mogen wij voor Hem brengen met de woorden die Jezus ons gegeven heeft:

Daar staat: «Luister, Bethlehem in Judea, jij hoort bij de belangrijkste steden van het land. Want uit Bethlehem komt de leider van Israël. Hij zal zorgen voor het volk van God, zoals een herder voor zijn schapen zorgt.» Toen liet Herodes de wijze mannen in het geheim bij zich komen. Hij wilde precies weten wanneer ze de ster voor het eerst gezien hadden. Daarna zei hij: 'Ga naar Bethlehem en zoek uit waar het kind precies is. Als jullie hem gevonden hebben, moet je dat aan mij komen vertellen. Dan kan ik ook naar hem toe gaan om hem te eren.' Na het gesprek met Herodes gingen de wijze mannen op weg. En opeens was daar de ster weer die ze al eerder gezien hadden. Toen ze de ster weer zagen, waren ze erg blij. De ster wees hun de weg. Hij bleef staan boven het huis waar het kind was. De wijze mannen gingen naar binnen. Daar zagen ze het kind bij zijn moeder Maria. Ze knielden voor hem en eerden hem. Ze gaven hem de dure geschenken die ze meegebracht hadden: goud, wierook en mirre.

CAROL: The first Nowell

The first Nowell the angel did say
was to certain poor shepherds in fields as they lay,
in fields where they lay, keeping their sheep,
on a cold winter's night that was so deep.

Refrain:

Nowell, Nowell, Nowell, Nowell,
born is the King of Israel!

They looked up and saw a star
shining in the east beyond them far;
and to the earth it gave great light,
and so it continued both day and night.

Refrain

And by the light of that same star
three wise men came from country far;
to seek for a king was their intent,
and to follow the star wherever it went.

Refrain

***Then let us all with one accord
sing praises to our heavenly Lord,
that hath made heaven
and earth of naught,
and with his blood our life hath bought.
Refrain***

breng jullie goed nieuws. Het hele volk zal daar blij mee zijn. Vandaag is jullie redder geboren: Christus, de Heer. Hij is geboren in Betlehem, de stad van David. En zo kunnen jullie hem herkennen: het kind ligt in een voerbak en is in een doek gewikkeld.' En plotseling was er bij de engel een hele groep engelen. Ze eerden God en zeiden: 'Alle eer aan God in de hemel. En vrede op aarde voor de mensen van wie God houdt.' De herders gaan naar Betlehem. Daarna gingen de engelen terug naar de hemel. De herders zeiden tegen elkaar: 'Kom, we gaan naar Betlehem. Want God heeft ons verteld wat er gebeurd is. Laten we gaan kijken.' Ze gingen meteen naar Betlehem. Daar vonden ze Maria en Jozef, en in een voerbak lag het kind.

CAROL: Coventry Carol

Lully, lulla, thou little tiny child
By by, lully, lullay.

O sisters too, how may we do
for to preserve this day?
This poor youngling for whom we do sing
"Be by, lully, lullay"?

Herod the king, in his raging
charged he hath this day
his men of might in his own sight
all young children to slay.

That woe is me, poor child, for thee
and ever morn' and day
for thy parting neither say nor sing
"By by, lully, lullay".

Lully, lulla, thou little tiny child
By by, lully, lullay.

EIGHTH LESSON

Mattheüs 2: 1-11 De drie wijzen

Jezus werd geboren in Betlehem, een stad in Judea. Herodes was op dat moment koning. Niet lang na de geboorte van Jezus kwamen er wijze mannen in Jeruzalem aan. Ze kwamen uit het oosten, uit een ver land. Ze vroegen aan de mensen in Jeruzalem: 'Waar is de koning van de Joden die kortgeleden geboren is? We hebben zijn ster gezien. Die kwam aan de hemel omhoog. En nu zijn we gekomen om de nieuwe koning te eren.' Toen koning Herodes dat hoorde, schrok hij vreselijk. Ook de andere mensen in Jeruzalem schrokken. Herodes liet alle priesters en wetsleraren bij elkaar komen. Hij vroeg aan hen: 'Waar zal de messias geboren worden?' Ze zeiden: 'In Betlehem in Judea, want dat wordt al verteld in de heilige boeken.'

**Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd.
Uw koninkrijk kome.
Uw wil geschiede,
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk
en de kracht
en de heerlijkheid
in eeuwigheid.
Amen.**

Tekst Oecumenisch

Bron: Raad van Kerken Nederland

CAROL: Er is een roos ontsprongen

Er is een roos ontsprongen
uit ene wortelstam;
die, lijk ons d'ouden zongen,
uit Jesse 't leven nam;
nu heeft zij bloem gebracht,
in 't midden van de winter,
in 't midden van de nacht.

O rozenstruik, Maria,
O alderpuurste maagd:
van u zingt Isaïas,
van 't bloemken, dat gij bracht;
want eeuwig in Gods raad
lag dat gij 't Kind zoudt baren
tot alder wereld baat.

**Wij bidden u Maria
om 't Kind dat op u loech,
om deez' lief bloemkes smarten,
die het voor ons verdroeg:
wil ons toch hulpe zijn,
dat wij U mogen maken
een woning fraai en fijn.**

FIRST LESSON

Genesis 3: 8-15 De slang in het paradijs

Aan het eind van de middag begon er een frisse wind te waaien. God liep door de tuin. Toen de man en de vrouw hem hoorden, verstopten ze zich tussen de bomen. Maar God riep de mens: 'Waar ben je? Ik heb me verstopt,' antwoordde de man. 'Toen ik u hoorde in de tuin, werd ik bang. Want ik ben naakt.' God vroeg: 'Hoe weet je dat je naakt bent? Heb je gegeten van de boom waarvan je niet mocht eten?' Het komt door de vrouw die u mij gegeven hebt,' zei de man. 'Zij gaf mij een vrucht en toen heb ik ervan gegeten.'

‘Waarom heb je dat gedaan?’ vroeg God, de Heer, aan de vrouw. ‘Het komt door de slang,’ zei ze. ‘Die heeft tegen me gelogen en toen heb ik van de boom gegeten.’ Toen zei God, de Heer, tegen de slang: ‘Omdat je dat gedaan hebt, zal het slecht met je gaan. De andere dieren willen niets meer met je te maken hebben. Je zult op je buik over de aarde kruipen en van de grond eten, je hele leven lang. Jij en de vrouw zullen vijanden van elkaar zijn, en jullie nakomelingen ook. Mensen zullen jou op je kop trappen en jij zult in hun voet bijten.’

**CAROL: There's a wideness
in God's mercy**

There's a wideness in God's mercy,
like the wideness of the sea.
There's a kindness in his justice,
which is more than liberty.
There is no place where earth's sorrows
are more felt than up in heaven.
There is no place where earth's failings
have such kindly judgment given.

For the love of God is broader
than the measure of man's mind.
And the heart of the Eternal
is most wonderfully kind.
But we make his love too narrow,
by false limits of our own,
and we magnify His strictness
with a zeal he will not own.

There is plentiful redemption
in the blood that has been shed;
There is joy for all the members
in the sorrows of the Head.
There is grace enough for thousands
of new worlds as great as this;
There is room for fresh creations
in that upper home of bliss.

***If our love were but more simple,
we should take him at his word;
and our lives would be all gladness
in the joy of Christ our Lord.***

SECOND LESSON

Genesis 22: 15-18

De belofte van God aan Abraham

De engel van de Heer sprak nog een keer vanuit de hemel tegen Abraham. De Heer zei: 'Je was bereid je enige zoon aan mij te geven. Daarom beloof ik je plechtig dat ik je rijk en gelukkig zal maken. Ik zal je heel veel nakomelingen geven, zo veel dat niemand ze

SIXTH LESSON

Lucas 2: 1, 3-7 De geboorte van Jezus

In die tijd werd er een bevel van keizer Augustus bekendgemaakt. Hij wilde alle inwoners van het Romeinse rijk laten tellen. Iedereen moest geteld worden in de plaats waar zijn familie vandaan kwam. Daarom gingen alle mensen op reis. Ook Jozef moest op reis. Hij ging van Nazaret in Galilea naar Betlehem in Judea. Want hij kwam uit de familie van David, en David kwam uit Betlehem. Jozef ging samen met Maria naar Betlehem. Maria zou met Jozef gaan trouwen, en ze was zwanger. Toen Jozef en Maria in Betlehem waren, werd het kind geboren. Het was Maria's eerste kind, een jongen. Maria wikkelde hem in een doek, en legde hem in een voerbak voor de dieren. Want er was voor hen nergens plaats om te slapen.

**CAROL: Noël Nouvelet
Deze nacht geboren**

Deze nacht geboren
kwam onze God aan 't licht
en zijn eng'lenkoren
zongen 't blij bericht:
God, ver en vreemd,
wordt mensenkind als wij,
wordt er één van ons
en is ons in Hem nabij.

Mensenzoon geheten
was hij de zoon van God,
liet aan ieder weten:
ik deel je levenslot.
God, ver en vreemd,
wordt mensenkind als wij,
wordt er één van ons
en is ons in Hem nabij.

Woord tot ons gesproken
dat alle wonden heelt
is nu brood gebroken,
wijn die hier wordt gedeeld.
God, ver en vreemd,
wordt mensenkind als wij,
wordt er één van ons
en is ons in Hem nabij.

SEVENTH LESSON

Lucas 2: 8-16

Herders horen het goede nieuws

Die nacht waren er herders in de buurt van Betlehem. Ze pasten buiten op hun schapen. Opeens stond er een engel tussen de herders, en het licht van God straalde om hen heen. De herders werden bang. Maar de engel zei: 'Jullie hoeven niet bang te zijn, want ik

ning David. De engel zei tegen Maria: 'Ik groet je, Maria. God heeft jou uitgekozen. Hij zal bij je zijn.' Maria schrok van de woorden van de engel. Ze vroeg zich af wat hij bedoelde. Toen zei de engel tegen Maria: 'Je hoeft niet bang te zijn, Maria. God heeft je uitgekozen voor iets moois. Je zult zwanger worden en een zoon krijgen. Je moet hem Jezus noemen. ³²⁻³³Jezus zal heel belangrijk zijn, hij zal Zoon van de allerhoogste God genoemd worden. En God, de Heer, zal hem koning maken, net zoals zijn voorvader David dat was. Jezus zal voor altijd koning van Israël zijn. Aan zijn macht komt geen einde.' Maria zei tegen de engel: 'Maar ik slaap nog niet met een man. Hoe kan ik dan zwanger worden?' De engel antwoordde: 'De heilige Geest zal bij je komen. En door de kracht van de allerhoogste God zul je zwanger worden. Daarom zal jouw kind bij God horen, en zal hij Zoon van God genoemd worden. Maria zei: 'Ik wil God dienen. Laat er met mij gebeuren wat u gezegd hebt.' Toen ging de engel weg.

CAROL: Hark! a herald voice is calling

Hark! a herald voice is calling:

'Christ is nigh', it seems to say;

'Cast away the dreams of darkness,

O ye children of the day!'

Startled at the solemn warning,
let the earth-bound soul arise;
Christ, her Sun, all sloth dispelling,
shines upon the morning skies.

Lo! the Lamb, so long expected,
comes with pardon down from heaven;
let us haste, with tears of sorrow,
one and all to be forgiven;

So when next he comes with glory,
wall the earth in fear,
may he then as our defender
of the clouds of heaven appear.

**Honour, glory, virtue, merit,
to the Father and the Son,
with the co-eternal Spirit,
while unending ages run.**

Amen.

kan tellen. Net zoals je de sterren aan de hemel en het zand bij de zee niet kunt tellen. Je nakomelingen zullen de baas zijn over hun vijanden. En als de volken op aarde elkaar geluk toewensen, zullen ze zeggen: 'Ik hoop dat je net zo gelukkig wordt als de nakomelingen van Abraham.' Dat alles beloof ik je omdat je gedaan hebt wat ik vroeg.'

CAROL: Lo! he comes with clouds descending

Lo! he comes with clouds descending,

once for favoured sinners slain;

thousand thousand saints attending

swell the triumph of his train:

Alleluia, alleluia, alleluia!

God appears on earth to reign.

Every eye shall now behold him
robed in dreadful majesty;
those who set at nought and sold him,
pierced and nailed him to the tree,
deeply wailing, deeply wailing, deeply wailing,
shall the true Messiah see.

Those dear tokens of his passion
still his dazzling body bears,
cause of endless exultation
to his ransomed worshippers:
with what rapture, with what rapture,
with what rapture,
gaze we on those glorious scars!

**Yea, amen! let all adore thee,
high on thine eternal throne;
Saviour, take the power and glory,
claim the kingdom for thine own:**

O come quickly! O come quickly! O come quickly!
Alleluia! Come, Lord, come! Amen.

THIRD LESSON

Jesaja 9: 1-2, 5-6

Het volk zal een stralend licht zien

Het volk dat nu in het donker leeft, zal een stralend licht zien. Een helder licht zal schijnen in het land waar het nu nog donker is. Heer, door u is het volk weer groot. U geeft de mensen weer vreugde. Zo blij zijn de mensen ook als ze de oogst van het land hebben gehaald. Zo blij zijn de mensen ook als ze het bezit van de vijand hebben verdeeld. Er is een kind geboren, we hebben weer een koning. Hij zal over ons regeren. En zo zullen de mensen hem noemen: Wijze Bestuurder, Sterke God, Vader voor Altijd, Koning van de Vrede. Zijn macht zal steeds groter worden, en er zal altijd vrede zijn. Hij zal op de troon van David zitten en

hij zal koning zijn. Een koning zoals David was, rechtvaardig en eerlijk. Zo'n koning zal hij zijn, voor altijd en eeuwig. De machtige Heer zal daarvoor zorgen, het zal zeker gebeuren.

HYMN: O COME, O COME EMMANUEL

O kom, o kom Emmanuel,
verlos uw volk, uw Israël,
herstel het van ellende weer,
zodat het looft uw Naam, o Heer!

Rejoice! Rejoice! O Israël:
Hij is nabij, Emmanuel!

O kom, Gij wortel Isäi,
verlos ons van de tirannie,
van alle goden dezer eeuw,
o Herder, sla de boze leeuw.

Rejoice! Rejoice! O Israël: Hij is nabij, Emmanuel!

O kom, o kom, Gij Oriënt
en maak uw licht alom bekend;
verjaag de nacht van nood en dood,
wij groeten reeds 't morgenrood.

Rejoice! Rejoice! O Israël:
Hij is nabij, Emmanuel!

O kom, Gij sleutel Davids, kom
en open ons het heiligdom;
dat wij betreden uwe poort,
Jeruzalem, o vredesoord!

Rejoice! Rejoice! O Israël: Hij is nabij, Emmanuel!

O kom, die onze Heerser zijt,
in wolk en vuur en majesteit.
O Adonäi: spreek met macht,
verbreek het duister van de nacht.

Rejoice! Rejoice! O Israël: Hij is nabij, Emmanuel!

FOURTH LESSON

Jesaja 11:1-4, 6-9

Er zal een nieuwe koning komen

Zoals uit een oude, omgehakte boom een kleine, nieuwe tak kan groeien, zo zal uit de oude familie van David een nieuwe koning komen. De geest van God zal in hem zijn. Die koning zal wijs zijn en verstandig, hij zal sterk zijn en machtig. Hij weet wat God van

hem wil en hij heeft eerbied voor de Heer. Die koning is een goede rechter. Hij luistert goed naar iedereen voordat hij een oordeel geeft. Hij oordeelt eerlijk over zwakke mensen, en arme mensen behandelt hij goed. Die koning straft mensen streng voor hun fouten, met zijn woorden doodt hij mensen die kwaad doen. Die koning is altijd rechtvaardig, hij is eerlijk en trouw. Als die koning komt, zal er vrede zijn. Een wolf speelt met een lammetje, en een panter ligt naast een bokje. Een kalf eet samen met een leeuw, en een klein kind past op beide dieren. Een koe en een beer lopen in één wei, en hun jongen liggen bij elkaar. Een leeuw eet gras, net als een koe. En een kind speelt zonder angst bij het nest van een gevaarlijke slang. Als die koning komt, doet niemand meer kwaad. Geen mens doet kwaad op de heilige berg van de Heer. Want de aarde is vol met mensen die de Heer kennen, zoals de zee overal gevuld is met water.

CAROL: A maiden most gentle

A maiden most gentle and tender we sing:
of Mary the mother of Jesus our King.
Ave, ave, ave Maria.
Ave, ave, ave Maria.

How bless'd is the birth of her heavenly child
who came to redeem us in Mary so mild.
Ave, ave, ave Maria.
Ave, ave, ave Maria.

The archangel Gabriel foretold by his call
the Lord of creation and Saviour of all.
Ave, ave, ave Maria.
Ave, ave, ave Maria.

Three kings came to worship with gifts rich and rare
and marveled in awe at the babe in her care.
Ave, ave, ave Maria.
Ave, ave, ave Maria.

Rejoice and be glad at this Christmas we pray sing praise to the Saviour, sing endless 'Ave'.

Ave, ave, ave Maria.

Ave, ave, ave Maria.

FIFTH LESSON

Lucas 1: 26-35, 38

Maria krijgt een boodschap

God stuurde de engel Gabriël naar Nazaret, een stad in Galilea. Elisabet was toen zes maanden zwanger. De engel ging naar Maria, een jonge vrouw die zou gaan trouwen met Jozef. Jozef kwam uit de familie van ko-